

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА МАСОВИХ ВБИВСТВ

Пітула О.Є., Національний транспортний університет, Київ, Україна

CRIMINAL LEGAL DESCRIPTION OF THE MASSACRES

Pitula O.E., National Transport University, Kyiv, Ukraine

КРИМИНАЛЬНО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МАССОВЫХ УБИЙСТВ

Питула О.Е., Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Вступ. Злочини проти особи є найбільш небезпечною категорією злочинних діянь, що посягають на життя та здоров'я громадян. Аналіз криміногенної ситуації дає підстави стверджувати, що в даний час умисні вбивства вчиняються з більшою жорстокістю і зухвалістю, та набувають надзвичайно високого рівня організованості при підготовці до їх вчинення, в результаті чого супроводжуються великими людськими жертвами.

У сучасному світі існує велика кількість соціальних відхилень, які згодом переростають у злочини насильницького характеру. Здебільшого це зумовлено тим, що національна суспільна свідомість поки що не може відмовитися від насильства, як невід'ємної складової соціальних відносин.

Природа заклала в людині егоїзм, агресивність, ворожість, злість, жадання першості, «імпульс вбивання». Як писав Віліам Джеймс «людина є переважно, найбільш безжалісною і лютою твариною...» [6, с.38]. І справді, інколи в людині виникає звірина лють, яка змітає усе на своєму шляху та може завдати шкоди, як оточуючим, так і самій особі. Саме ця незбагненна злість на оточуюче середовище може породити такий особливо тяжкий злочин, як масове вбивство.

В доктрині кримінального права завжди приділялась значна увага дослідженню питань кримінально-правового захисту людей від посягань на їх життя. Проблемним та іншим питанням, які пов'язані з кримінальною відповідальністю за злочини проти життя людини, присвячено багато праць. Незважаючи на значну увагу, що приділяється питанням кримінально-правової класифікації вбивств та питанню щодо призначення покарання за дані злочини, з урахуванням усіх обставин, що спонукали до його вчинення, правовому дослідженню проблем, які стосуються саме правової класифікації масових вбивств присвячено небагато праць. Зокрема, є всі підстави вважати, що поза увагою вчених лишилося питання, яке стосується призначення відповідальності за даний вид злочину. Аналіз кримінального законодавства України показує, що відповідальність, за масове вбивство, як за окремий вид злочину, не передбачена чинним Кримінальним кодексом України. Можна навіть сказати, що даний вид злочину взагалі не відомий законодавству України.

Як показує аналіз світової практика, масове вбивство є не новим видом умисного вбивства, але все одно потребує широкого вивчення, встановлення причин вчинення і розробки можливих засобів протидії даним злочинам.

Аналіз літературних джерел. Масове вбивство є одним із значних соціальних відхилень нашого часу, і одночасно є одним з найстрашніших видів злочинів проти людства. Для того, щоб зрозуміти його злочинну природу, розглянемо детальніше, його особливості та суть, а також характеристики осіб, що їх вчиняють.

Масове вбивство визначається, як вбивство чотирьох і більше осіб, яке відбувається під час проміжку певних подій (насильницького характеру), без великої перерви між вчинюваними вбивствами [17]. Масове вбивство, як правило вчинюється в одному місці, в якому можуть знаходитися постраждалі від даного злочину (поранені, убиті) [17].

З огляду на вище наведене поняття «масового вбивства», виникає питання, чи можна розглядати масове вбивство, як акт тероризму?

На перший погляд може здатися, що масове вбивство це і є акт тероризму. Кримінальний кодекс України визначає тероризм, як негативне соціальне явище, обумовлене соціальними, політичними та економічними факторами, що полягає в застосуванні чи погрозі застосування насильства або інших загально небезпечних дій особою або групою осіб, які прагнуть шляхом

залякування досягти певних соціальних змін у власних інтересах [1]. У свою чергу масове вбивство є безпосередньо актом вбивства, яке здебільшого здійснюється без попередження і без чітко визначеної цілі, людина яка здійснює масове вбивство інколи може навіть і не усвідомлювати для чого вона це робить [13,с.15]. Ці обставини дають можливість розмежувати аналізовані злочини.

Також нерідко має місце використання термінів «масове вбивство» та «серійне вбивство» як синонімів. Але насправді між ними також існує різниця, зокрема в часі здійснення злочину, місці та способі вбивства.

Так, серійне вбивство здебільшого вчинюється протягом тривалого періоду часу (інколи на протязі багатьох років), оскільки між вбивствами повинен пройти певний період емоційного спокою вбивці та підшукування нової жертви [13,с.16]. Масове вбивство навпаки, вчиняється за короткий проміжок часу, без конкретного вишукування жертв [13,с.16].

Також, необхідно дослідити особу, яка вчиняє даний вид вбивства.

Масовий вбивця – це людина, яка діє під впливом некерованої та незрозумілої люті, в результаті якої вона вбиває велику кількість випадкових жертв, це все відбувається в якомусь одному місці (наприклад, лікарня, робочий офіс, кафе і т.д.) [15,с.121]. Інакше кажучи, масовий вбивця – це «людина-бомба з годинниковим механізмом», яка може детонувати без попередження, знищуючи усе навкруги, у тому числі і себе (велика кількість масових убивць закінчують життя самогубством, щоб не потрапити до рук поліції або гинуть в стрілянині, коли їх намагаються затримати) [15,с.122].

Загалом виділяють дві категорії масових вбивств: класичне масове вбивство та сімейне масове вбивство [15,с.122].

Класичні масові вбивства, як правило, здійснюються психічно неврівноваженими індивідами, котрі мають серйозні особисті проблеми. Ці індивіди переносять свою ворожість на групи людей, які ніяк не пов'язані з ним та його особистими проблемами. Прикладом класичного масового вбивці є Чарльз Уйтмен, 25-річний студент – архітектор, котрий в серпні 1966 року забарикадувався в годинниковій башті Техаського університету та почав стріляти з гвинтівки по всіх підряд, при цьому загинула 21 людина і 28 було поранено. Ніхто із спеціалістів, які працювали над цією справою так і не змогли дізнатися, що зробило з розумної та освіченої людини кривавого вбивцю [18].

Як показує випадок з Уйтменом, класичні масові вбивства зазвичай ведуть до великої кількості жертв, а мотив їх скоєння у більшості випадків залишається незрозумілим.

Сімейні масові вбивства характеризуються тим, що жертвами стають більше чотирьох членів сім'ї чи близьких убивці. Нерідко після вчинення такого вбивства злочинець закінчує життя самогубством [15,с.122].

Часто, навіть в колах експертів, виникають казуси, пов'язані з термінологією, яка визначає три основні типи вбивць, на рахунок яких багато численні жертви.

Нерідко масового вбивцю плутають з серійним та багаторазовим вбивцею, хоча між ними існує суттєва різниця. Тому ми пропонуємо звернутися до наукових робіт вчених таких вчених, як Х. Шехтера [15], В.Образцова [13], С. Богомоллова [13] та інших, що розглядали відповідні питання, для того щоб розібратися з основними характеристиками масових, серійних та багаторазових вбивств.

Отже, для початку розглянемо хто такий серійний вбивця, та чим він відрізняється від масового.

Серійні вбивці існували завжди. Справа в тому, що в різний час їх називали по-різному, в тому і причина, що в деяких колах їх прийнято вважати масовими вбивцями, хоча це зовсім не так [15,с.124].

Серійне вбивство – це дві і більше окремих подій (напад, зґвалтування, вбивство і т.д.) в трьох і більше окремих місцях, з періодом емоційного затишшя між вбивствами [15,с.124].

Це визначення також характеризується декількома елементами:

1. Кількість – повинні бути присутні принаймні два послідовних вбивства (мінімум).
2. Місце – злочини повинні відбуватися в різних місцях.
3. Час – необхідний період емоційного затишшя між вбивствами, який може протікати від декількох годин до декількох років [15,с.126].

Саме останні два пункти мають особливе значення для визначення різниці між серійним та масовим вбивством. Оскільки на відміну від серійного вбивства ключовим елементом масового є одне і те саме місце на протязі усього злочину. Серійний вбивця завжди діє холоднокривно, намагається залишити як найменше доказів на місці злочину [4,с.210]. Однією з важливих відрізняючих ознак є те, що серійний вбивця завжди чітко планує злочин та контролює власну

поведінку під час його здійснення. Він обирає не тільки підходящу для реалізації свого злочину жертву, але саме безпечне з його точки зору місце для злочину [4,с.211]. Якщо ситуації є для нього не підходящою, він може відкласти на деякий час свій задуманий злочин. Масовий вбивця на відміну від серійного завжди обирає для свого злочину багатолюдне місце (школа, лікарня, ресторан і т.д.) тим самим перетворюючи мирне місце в криваву бійню. Його не хвилюють ні докази, ні місце, ні обставини, його хвилює лише всеохоплююча лють, яка ним керує [15,с.123].

Що ж стосується часу, між вбивствами серійного вбивці повинен пройти певний час емоційного спокою, яким може зайняти значний проміжок часу [13, с.18]. Після достатнього «охолодження» від останнього злочину, серійний вбивця обирає наступну жертву і знову починає діяти згідно зі своїм планом [13, с.18]. Що ж стосується масового вбивства, то на відміну від серійного вбивства, в якому вбивця у своїх фантазіях формує своєрідний ідеальний образ, відповідно до якого обирається жертва, тут відбувається усе спонтанно, вибір жертв є хаотичним і не цілеспрямованим. Увесь злочин відбувається за короткий проміжок часу, без будь-якої перерви, про що в результаті може свідчити велика кількість жертв в одному місці. У свою чергу серійний вбивця, котрий здійснює не менш жорстокі злочини, намагається як можна довше залишатися не поміченим, тому ретельніше за масового вбивцю, якому не важливе місце, а важлива велика кількість людей, продумує місце злочину і нерідко змінює свої місця перебування [15,с.126].

Також між масовим і серійним вбивцею існують і психологічні відмінності. Серійного вбивцю з психологічної сторони можна охарактеризувати, як хижака, що вистежує свою добич [13,с.20], а масового – людину-бомбу з годинниковим механізмом, яка може вибухнути у будь-який час [15,с.128].

Масовий вбивця – це суб'єкт, життя якого виявилось дуже заплутаним для нього; який був вигнаний з дому дружиною або звільнений з роботи, життя якого постраждало від людського фактора, тим самим підштовхнувши його до краю прірви [15,с.128]. Переповнений руйнівним гнівом, дана особа звинувачує оточуючих його людей в своїх невдачах, починає вибухати хвилиною не контролюючого насилля, яка зачіпає усіх в межах досяжності (дане я вище увійшло в ужиток під назвою «рух листонош» як данина американським поштовим працівникам, які максимально схильні до подібних актів насилля) [15,с.129].

Серійний вбивця по суті злочинець на сексуальному підґрунті, оскільки в більшості випадків серійними вбивцями є особи, які мають проблеми сексуального характеру [4,с.213]. Серійне вбивство є умисним злочином, відмінними рисами якого є попередня фаза, характерними рисами якої є фантазування та планування вбивства. В ході дослідження особи серійного вбивці було виявлено, що він багато часу перед злочином проводить фантазуючи про жертву, в даних фантазіях фігурують домінування над жертвою, тортури та вбивство, саме ці фантазії і породжують сексуальний потяг до жертви, який припиняється лише після смерті жертви [4,с.213].

Масовий вбивця діє спонтанно під впливом агресії, його дії є непродуманими, а інколи і не усвідомленими. В багатьох випадках масовий вбивця є суїцидальною особою. Перебуваючи в сліпому, апокаліптичному гніві, масовий вбивця вирішує вийти на вулицю та забрати з собою як можна більше людських життів, які, на його думку, винні у всіх його бідах. Зазвичай, коли бійня підходить к кінцю, він зводить рахунок з життям або провокує поліцію на перестрілку, в якій він може загинути (суїцид з використанням поліції) [15,с.129].

Після дослідження різниці між масовим та серійним вбивством, перейдемо до наступного питання – різниці між багаторазовим та масовим вбивством.

Багаторазове вбивство – це один розтягнутий у часі епізод кримінальної поведінки, сполученого з послідовним вчиненням вбивств декількох людей в двох і більше місцях. Період емоційного охолодження між такими вбивствами у злочинця відсутній [13,с.21].

Прикладом такого вбивства є вчинок одного американця, який діставши автомат з великою кількістю набоїв, прогулювався по своєму кварталі і стріляв у всіх, хто траплявся йому на шляху.

За 20 хвилин прогулянки він убив 13 людей і трьох поранив. Хоча вбивця вчиняв свої злочинні дії на протязі невеликого проміжку часу, його злочин не відноситься до числа масових вбивств, оскільки він діяв у різних місцях, пересувався з одного місця в інше [13,с.21].

На перший погляд різниці між масовим і багаторазовим злочином не існує; і там і там невеликий проміжок часу під час якого здійснюється вбивство, не приховане місце злочину, і так само як і масовому вбивстві велика кількість жертв [15,с.129]. Можна б було навіть сказати, що багаторазове вбивство є ідентичним масовому. Так само, як і в масовому вбивстві, особа, яка вчиняє злочин, є вкрай жорстокою, відчуженою, людиною яка втратила будь-який зв'язок із суспільством. Велика кількість багаторазових вбивць, так само як і масових, мають суїцидальні нахили. Велика

кількість з них вибирає смерть, інша частина дозволяє себе спіймати, добре розуміючи, що їх чекає смертна кара або довічне ув'язнення [15,с.130]. Яким би не був їх вибір ясно одне – їх життя скінчено.

Головним мотивом, який забезпечує дії багаторазового вбивці є помста, яка направлена проти усього світу, та бажання виразити її шляхом насилля. Страждаючи від своїх невдач при досягненні певних висот, які на його думку надто легко вдаються іншим – добре оплачувана робота, гарні стосунки – злочинець прагне показати, що він здатний на останнє, на вбивства [13,с.132].

Так само, як і масовий вбивця, багаторазовий може зосередитись на специфічних жертвах: начальник, що звільнив його з роботи; професор в університеті, по вині якого були провалені екзамени; однокласники, які знущалися з даної особи в школі. Але хаотичність вибору жертв, які мали нещастя трапитися на шляху такої людини, свідчить про те, що все таки основний гнів такого злочинця направлений не на конкретну особу, а не на людство взагалі [15,с.130].

Визначальною межею, яка відрізняє масове вбивство від багаторазового, є мобільність останнього. В той час коли масовий вбивця здійснює свій злочин на одному і тому ж місці, то багаторазовий вбивця переміщується з місця на місце, вбиваючи усіх на своєму шляху. По суті багаторазового вбивцю можна охарактеризувати, як мобільного масового вбивцю.

Сучасне суспільство породжує кризові явища, які негативно впливають на поведінку людини. Зниження етичних, моральних критеріїв в окремих індивідів призводить до формування тих чи інших форм соціальних відхилень. Останні знижують якість життя, самооцінку, критичне ставлення до власної поведінки, а згодом спричиняють стан соціальної дезадаптації особистості, і в ряді випадків, повну її ізоляцію. Як наслідок, нестабільні соціальні процеси стають підґрунтям для проявів девіантної та делінквентної поведінки, в основі якої закладені порушення соціальної адаптації, десоціалізація та ресоціалізація особистості.

Часто при дослідженні даної проблеми виникає ряд питань, які безпосередньо можуть стосуватися поведінки масового вбивці, а саме що ж змушує людину закінчити життя іншої людини? Чи існує особливий тип людей, «народжених вбивати», або цей потенціал закладений в кожному з нас? Чи залежить подібна поведінка від ситуації і сценарію? А може бути все ми народжені вбивцями, які пригнічують свою сутність, або ж ми повинні зламати всі соціальні та психологічні бар'єри, щоб зуміти відібрати життя в іншої людини [11,с.72; 10,с.60]?

Це ті питання, на які людство намагається відповісти на протязі багатьох століть. Існують різні типи вбивць. Є психічно неврівноважені вбивці, у яких проявляються психопатичні і соціопатичні відхилення. Ці люди, очевидно, мають «обмежену стійкість» до вбивства. Є вбивці і кілери, які вбивають з метою отримання прибутку або для підтримання свого статусу в групі. Є ті, хто вбиває в цілях самооборони. Є солдати, робота яких полягає в тому, щоб вбивати ворога в бою. А також є масові вбивці, мета вбивства яких є часто не зовсім зрозумілою для суспільства [3, с.113].

Однак, чи є у них щось спільне? Чи все-таки, кожному типу властиві свої особливості? Щодо цього виникає дуже багато суперечок. Солдат, ймовірно, буде заперечувати, якщо його розмістять в одну і ту ж категорію з серійним чи масовим вбивцею. Проте, заглиблюючись у питання, то чим солдат, що вбиває цілеспрямовано людину, хай і ворога, відрізняється від того, хто також усвідомлено вбиває людину, але робить це з інших мотивів?

Це питання, на які дуже складно відповісти. Насправді, на них і не існує чітких відповідей. Однак, вчені, психологи та неврологи запропонували кілька гіпотез з приводу того, чому ми вбиваємо, і що нас на це штовхає. Розіб'ємо пропоновані аргументи на дві категорії: природа (генетика) і виховання. Аргументи генетики кажуть про те, що всі ми маємо здатність вбивати, бо розвивалися саме таким чином [9, с.570].

У психології існує кілька спірних підходів, які підкреслюють те, що деяка наша поведінка з самого початку вже глибоко в нас закладена. Відповідно до цієї теорії, люди еволюціонували з певними поведінковими особливостями, які вони передавали наступним поколінням. З часом, такі типи поведінки змінюються. Даний підхід є частиною еволюційної психології [7, с.90].

На жаль, навіть серед прихильників еволюційної психології не існує консенсусу. За словами Девіда Слоана Уїлсона (David Sloan Wilson) [7], одна з причин розвитку таких спорів полягає в раніше популярній теорії (Теорія еволюційної психології) Леда Космідеса (Led Cosmides) [7] і Джона Тубі (John Tooby) [7]. Уїлсон стверджує, що їх теорія бачення еволюційної психології дуже вузька і вводить в оману [7,с.91]. Серед недоліків їх теорії він відзначає обмеженість еволюційного середовища адаптації, а саме ряд умов, в яких люди жили протягом процесу еволюції. В результаті автори дійшли висновку, що людський розум розробив багато моделей поведінки, призначених для вирішення тих чи інших проблем, які виникають при певних умовах.

Уїлсон пише про те, що Космідес і Тубі занадто спростили елементи людської природи, розділивши їх на чоловічий і жіночий початок [7,с. 92]. Крім того, він також критично ставиться до сфери застосування їх теорії, стверджуючи, що вони не врахували у ній відмінності між групами народностей та швидку еволюцію мозку протягом відносно короткого проміжку часу. Уїлсон зазначає, що існує багато інших підходів до пояснення поведінки людини з еволюційної точки зору[7,с.95].

У книзі Девіда Баса (David M. Buss) [7] і Джошуа Дунлі (Joshua Dunley) [7] «Еволюційна психологія та насильство», в частині, присвяченій вбивствам, автори припускають, що агресія – це риса, що успадковується людиною ще з доісторичної епохи[7,с.95]. Люди були змушені конкурувати один з одним за ресурси. Іноді це змагання призводило до насильства. В результаті, люди, які виживали, розробляли паралельний «набір навичок». Один набір навичок допомагав людині впоратися з агресією, інший – нанести більшої шкоди супернику [7,с.97].

Відповідно до цієї гіпотези, люди стали більш майстерними як в умінні уникати агресії, так і в умінні завдавати шкоди. Причому навички передавалися з покоління в покоління. Ґрунтуючись на цій теорії, можна сказати, що всі ми здатні вбивати. Багато прихильників еволюційної психології не заперечують, що й інші не менш важливі чинники впливають на перетворення людини у вбивцю. Вони визнають, що навколишнє середовище і обставини грають важливу роль. Однак, наша сутність у тому, що, по суті, всі ми вбивці [7,с.97].

Критики еволюційної психології кажуть те, що наша свідомість не настільки жорстока, як про неї думають психологи. Вони вказують також на те, як швидко розвинувся наш розум з доісторичних часів – набагато швидше, ніж це «передає» популярний виклад еволюційної психології [7,с.98]. Критики також стверджують, що людина – це занадто складна істота для подібного роду аналізу еволюційною психологією [7,с.98].

Однак, яка ж зворотна сторона медалі? Що ж змушує людину стати вбивцею? Якщо все ж припустити, що не всі ми вбивці і утримуємося від такого типу поведінки через наявність соціальних та психологічних обмежень, то що ж насправді «створює» вбивцю? За словами солдатів, це процес, який включає в себе три стратегії: жорстокість, класичне обумовлення, і зразок для наслідування.

Жорстокість («озвіріння») – це процес, під час якого людина втрачає почуття власної цінності як особистості[5, с.110]. Всередині військових структур – це дуже регламентований процес. Новобранці проходять важко через нього, часом навіть з них вибивається почуття індивідуальності принизливими способами. Це допомагає військовим скоротити опір більшості людей, коли вони стикаються на практиці з поняттям припинення чужого життя[5, с.111].

При класичному обумовленні метою є асоціювання бажаної поведінки з нагородою. Також існує думка, що це не використовується часто в процесі американської військової підготовки, оскільки здається морально негожим пов'язувати насильство з отриманням нагороди. При оперативному обумовленні солдат тренують у штучно створених умовах розробляти автоматичну реакцію на певні подразники[8, с.310]. Прикладом є стрільба по мішенях у вигляді людського тіла [8,с.311].

Зразком для наслідування у військових є стройовий керівник. Це саме його робота – показувати і вчити агресії, зберігаючи дисципліну. Таким чином, з часом, солдати починають дивитися на стройового як на модель поведінки. Цей комбінований підхід, в теорії, дозволить створити солдата, здатного вбити ворога в бою[5, с.111]. Але можна сказати, що з кожної теорії є свої винятки і одним з таких масове вбивство, що сталося 5 листопада 2009 року на війсьній базі Форт – Худ (штат Техас). Вбивства здійснив 39-річний військовий лікар-психіатр, майор військових сил США Нідал Малик Хасан. У результаті даного злочину загинуло 13 осіб та було поранено 30[16]. Що могло спонукати людину, яка пройшла військову підготовку та має диплом психіатра до такого вчинку – стріляти у не озброєних товаришів по службі, і де був той зразок для наслідування, який повинен своїм прикладом оберігати своїх підлеглих від такої катастрофи. Отже, і серед військових можуть траплятися люди, які не підлягають оцінці за загальними правилами.

Також, цілком можливо, що вбивці, які ніколи не були солдатами, в тому числі і масові вбивці, мають аналогічний військовому новобранцеві досвід. Основна відмінність полягає в тому, що свій досвід вони не набували в контрольованому середовищі. Підґрунтям дії багатьох вбивць є жорстокість. У ряді випадків вбивці починали реалізовувати свої плани на тих, хто слабший їх, демонструючи таким чином свою силу і владу.

У багатьох вбивць присутнє яскраво виражене відчуття відчуженості, причому перед тим, як перейти до активних дій, вони, як правило, багато фантазують на дану тематику [2,с.109]. В деяких випадках злочинець страждає від психічного розладу або від пошкодження головного мозку, яке або

гальмує, або взагалі позбавляє людину соціальних і психологічних обмежень, які утримують нормальних людей від такої поведінки[2, с.109].

Таким чином, незалежно від причини становлення людини на цей шлях, в будь-якому випадку він потребує певного каталізатора, який і підштовхує його до вбивства. Виявлення і розуміння елементів, які можуть перетворити людину на вбивцю, може допомогти світовій спільноті запобігати трагедії в майбутньому[2,с.110].

Серед найгостріших проблем, що хвилюють сучасну світову та українську спільноту, є загострення криміногенної ситуації у світі. Особливо це стосується поширення, так би мовити, «новомодних» злочинів, а саме: вбивств на замовлення, серійних вбивств, викрадень та торгівлі людьми, незаконного поводження зі зброєю, масових вбивств, терористичних актів тощо. З огляду на це, питання щодо активізації запобігання злочинам та іншим правопорушенням в Україні на сьогодні є настільки аксіоматичним, що не потребує зайвих доводів та аргументів на свою користь. Саме профілактична діяльність має спрямування на усунення чи послаблення певних чинників, що породжують злочинність у цілому або сприяють вчиненню конкретного різновиду злочинів.

Загалом, під попередженням злочинності розуміють такі заходи, що безпосередньо спрямовані на виявлення і усунення причин та умов скоєння злочинів, запобігання їм та припинення [14,с.70]. Виходячи з цього у діяльності підрозділів карного розшуку щодо попередження умисних вбивств слід зазначити такі напрями:

1. Виявлення і усунення (нейтралізація) обставин, які можуть обумовлювати скоєння вбивств, у тому числі і масових.

2. Попередження реально можливих (в тому числі таких, що готуються) вбивств і переходу на злочинний шлях певних осіб.

3. Припинення умисних вбивств, що скоюються.

4. Виявлення і усунення обставин, які безпосередньо сприяли скоєнню вбивств та які можуть сприяти новим злочинам.

5. Попередження рецидиву [14,с.70].

У межах цих напрямів існує комплекс заходів, що становлять у своїй сукупності діяльність із попередження злочинів, і який складається:

– із заходів виховного характеру, спрямованих на постійне підвищення рівня культури громадян;

– із діяльності, спрямованої на усунення умов, що сприяють скоєнню злочинів;

– із заходів, спрямованих на виявлення осіб з криміногенною поведінкою;

– із запобігань, що містять вжиття заходів, спрямованих на недопущення подальшого розвитку злочинної діяльності конкретних осіб;

– із припинення злочинів, що містять заходи щодо негайної нейтралізації злочинної діяльності осіб, які безпосередньо розпочали протиправну діяльність, а також заходи з недопущення настання злочинних наслідків;

– із перешкоджання подальшій злочинній діяльності осіб, що скоїли злочини, шляхом повного та своєчасного їх розкриття та ізоляції винних [12,с.123].

У сучасній науці розрізняють три рівні профілактики вбивств:

1) вирішення важливих соціальних, економічних та інших проблем життя суспільства, що забезпечує опосередкований планомірний вплив на всі ланки антисуспільної поведінки;

2) здійснення впливу на конкретні соціальні групи, в яких відбуваються негативні явища. Тут необхідне оперативне усунення різних недоліків, виявлених у житті колективу (соціальної групи);

3) індивідуальна профілактична робота, тобто позитивне змінення системи ціннісних орієнтацій людини, поведінка якої заслуговує на особливу увагу [14,с.70-71].

Профілактика масових вбивств полягає у проведенні заходів зі встановлення й усунення причин цього виду злочинів та умов, що сприяють їх скоєнню. Джерелами одержання відомостей про вбивство, яке замислене або готується, можуть бути дані із заяв громадян і посадових осіб, представників громадськості, негласних співробітників, інші оперативні відомості, отримані з аналізу оперативної обстановки і статистичних даних. Коли оперативний працівник отримує такий сигнал, він повинен з'ясувати, які саме причини й умови стали приводом до створення такої ситуації.

Внаслідок зміни суспільних, економічних, політичних і культурних відносин в країні, відбулися якісні і кількісні зміни причин і умов, що сприяють вчиненню умисних вбивств, у тому числі і масових. Успіх їх профілактики, насамперед, залежить від повсякденної та цілеспрямованої роботи в цьому напрямку оперативних служб [14,с.71]. Для одержання таких відомостей необхідно використовувати:

- методи оперативно-розшукової діяльності та їх результати, допомогу дільничних інспекторів міліції, патрульно-постової служби, скарги і заяви громадян тощо;
- аналіз статистичних даних про здійснені й розкриті вбивства;
- наслідки роботи з розкриття і розслідування цієї категорії кримінальних справ;
- постійний активний зв'язок з населенням, особливо з тією його частиною, яка бажає надавати допомогу правоохоронним органам.

Загальні умови, які сприяють скоєнню масових вбивств:

- бездушне ставлення, невжиття своєчасних і необхідних заходів реагування з боку окремих працівників міліції, державних установ щодо фактів антигромадської поведінки конкретних осіб;
- наявність незаконно утримуваної зброї і носіння холодної зброї;
- недостатня робота зі створення обстановки, яка переконувала б морально нестійких осіб у тому, що кожний скоєний ними злочин буде швидко розкритий;
- неналежна взаємодія органів міліції з іншими державними установами і громадськістю [14,с.72].

Знання цих недоліків дає можливість перегляду організаційних питань, а також дозволяє ставити більш конкретні завдання силам, які є в розпорядженні, вдосконалити контроль за їх виконанням.

Заходи загальної профілактики, які можуть забезпечити послідовне скорочення умисних вбивств, можна розділити на дві взаємопов'язані і взаємообумовлені групи:

1) профілактичні заходи, що проводяться за допомогою органів державної влади і самоуправління, а також інших ланок керівництва, які в силу своєї компетенції можуть впливати на негативні явища, що відбуваються (реагуючи на відповідні подання і документи, або ініціативно);

2) профілактичні заходи, що проводяться безпосередньо органами внутрішніх справ [12,с.93].

До першої групи державних заходів можна віднести такі:

- усунення прогалин у законодавстві;
- розробка механізмів реалізації економічних програм;
- підвищення життєвого рівня населення;
- фінансування спеціальних програм боротьби зі злочинністю;
- широкомасштабна робота з виховання громадян, підвищення їх культурного рівня;
- координація роботи різних структур і установ, спрямованих на виконання цих завдань [12,с.95-96].

До другої групи профілактичних заходів з попередження масових вбивств належать такі:

- своєчасне реагування на різноманітні порушення громадського порядку і, насамперед, на ті, що посягають на життя і здоров'я громадян;
- заохочення громадян, які надають допомогу правоохоронним органам;
- активізація діяльності щодо виявлення осіб, які незаконно зберігають вогнепальну зброю.

Встановлення шляхів її придбання або виготовлення;

- посилення нагляду за раніше судимими. Контроль за їх способом життя і джерелами матеріального забезпечення. Посильна участь у розв'язанні їхніх проблем;
- підвищення ефективності оперативної роботи щодо попередження масових вбивств;
- своєчасне розкриття і якісне розслідування кримінальних справ про вбивства;
- усунення недоліків та помилок, допущених у роботі оперативних підрозділів;
- більш широке застосування спеціальних засобів, які використовуються в оперативно-розшуковій діяльності;
- вивчення і впровадження в життя досягнень інших держав, спрямованих на попередження масових вбивств;
- проведення роботи з медичними установами по обміну інформацією, що становить інтерес у сфері боротьби з умисними вбивствами;
- організація виступів органів внутрішніх справ (далі ОВС) у трудових колективах і навчальних закладах;
- забезпечення правопорядку під час проведення масових заходів;
- участь у розстановці сил і засобів ОВС з урахуванням оперативної обстановки, що склалася у певному регіоні [12,с.97-99].

Висновки. Тема вчинення масових вбивств та розробки методів їх протидії на сьогоднішній день є дуже актуальною, оскільки даний вид злочину є поширеним в сучасному світі. Але на жаль в вітчизняній літературі відсутня кримінально-правова класифікація даного злочину, а також відсутня належна регламентація відповідальності за даний злочин.

Отже, виходячи з усього вище сказаного ми б хотіли запропонувати наступні заходи попередження вчинення масових вбивств:

1) створення спеціальних психологічних служб в навчальних установах, для профілактики психологічних розладів у підлітків та подолання серед них конфліктних ситуацій. Оскільки відомо, що велика кількість масових вбивств здійснюється саме підлітками.

2) створення спеціальних установ по нагляду за особами з психічними аномаліями;

3) проведення інформаційної роботи з населенням з приводу попередження масових вбивств. Дана інформація може включати в себе: відомості про кримінологічний стан в країні, причини і умови вчинення масових вбивств, певні характеристики осіб схильних до масових вбивств та можливі способи запобігання таким злочинам. Таке залучення громадян у сферу запобіжної діяльності передбачає розвиток правосвідомості і розуміння єдності суспільних і особистих інтересів.

4) утворення при слідчих та оперативно-розшукових підрозділах правоохоронних органів психологічної служби, яка б могла визначати потенційних масових вбивць.

5) впровадження заходів покарання особам, які погрожують масовою фізичною розправою.

6) проводити роботи з медичними установами по обміну інформацією, що становить інтерес у сфері боротьби з даним видом злочину;

7) впровадити заходи покарання особам, які погрожують масовою фізичною розправою;

8) розширити міжнародну співпрацю з правоохоронними органами інших країн з метою запобігання масовим вбивствам.

Що ж стосується національного законодавства, то можна говорити про необхідність внесення змін до чинного законодавства з приводу кримінальної відповідальності за даний злочин, оскільки чинний Кримінальний кодекс України не передбачає відповідальності за такий злочин, як масове вбивство. Тому доцільним було б доповнення до статті 115 ККУ, а саме до частини другої, у вигляді окремого підпункту, який передбачав би відповідальність за масове вбивство, а саме за умисне вбивство чотирьох і більше осіб.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (з наступними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 2001. № 25-26 – ст.131 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

2. Антонян Ю., Бородин С. Преступность и психические аномалии. – М.: Наука, 1987. – 205 с.

3. Баранов П., Курбатов В. Юридическая психология. Учеб. пособие для образовательных учреждений МВД РФ. – М.: ЦОКР МВД России, 2006. – 480 с.

4. Борисова С. Психологические особенности личности преступника. – М.: Омега-Л, 2007. – 550 с.

5. Бэрон Р., Ричардсон Д. Агрессия. – СПб.: Питер, 1999. – 35 с.

6. Джеймс У. Психология. – М.: Педагогика, 1991. – С. 38.

7. Дэвид М. Эволюционная психология преступности // Журнал теоретической и философской криминологии. Специальное издание. – январь, 2012. – С. 90-98.

8. Зимбардо Ф. Социальное влияние. – СПб.: Питер, 2000. – 448 с.

9. Катренко Л. Охорона праці в галузі освіти: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Л.А. Катренко, І.П. Пістун. - 2. вид., доп. – Суми : Університетська книга, 2004. – 304 с.

10. Клейберг Ю. Психология девиантного поведения. – М.: ТЦ «Сфера», 2003– 160 с.

11. Кочетов А., Верцинская Н. Работа с трудными детьми. – М.: Просвещение, 1986. – 160 с.

12. Литвак О. Державний вплив на злочинність: кримінологічно-правове дослідження – К. : Юрінком Інтер, 2000. – С. 183.

13. Образцов В., Богомолова С. Криминалистическая психология. Изд-во: Юнити-Дана. Закон и право, 2002. – 448 с.

14. Снігерьев О. Попередження умисних вбивств // Форум права. –2005. – №1. – С.70 – 77. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2005-1/05soppuv.pdf>

15. Шехтер Х., Эверит Д. Энциклопедия серийных убийц. – М.: Крон – Пресс, 1998. – 341 с.

16. Массовое убийство на военной базе Форт – Худ. – 29.07.2012.–[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>

17. Массовое убийство. – 09.03.2012. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://translate.google.com.ua/translate?hl=ru&langpair=en%7Cru&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Mass_murder

18. Массовый убийца Чарльз Уитмен – 17.04.2012. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Уитмен,_Чарльз

REFERENCES

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III (z nastupnymy zminamy ta dopovnenniamy) // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 2001. № 25-26. st.131 [Elektronnyi resurs].– Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua>
2. Antonian Yu., Borodyn S. Prestupnost y psikhicheskoye anomalyy. M.: Nauka, 1987. 205s.
3. Baranov P., Kurbatov V. Yurydicheskaya psikhologiya. Ucheb. posobie dlia obrazovatelnykh uchrezhdeniy MVD RF. M.: TsOKR MVD Rossyy, 2006. 480s.
4. Borysova S. Psikhologicheskoye osobennosti lychnosti prestupnyka. M.: Omeha-L, 2007. 550s.
5. Beron R., Rychardson D. Ahressiya. SPb.: Pyter, 1999. 352s.
6. Dzheims U. Psikhologiya. M.: Pedagogika, 1991. S.38
7. Devyd M. Evoliutsionnaya psikhologiya prestupnosti // Zhurnal teoreticheskoy y filosofskoy kryminologiy. Spetsyalnoe yzdanye. yanvar, 2012.S. 90-98
8. Zymbardo F. Sotsyalnoe vliyaniye. SPb.: Pyter, 2000. 448 s.
9. Katrenko L. Okhorona pratsi v haluzi osvity: navch. posibnyk dlia stud. vyshchikh navch. zakl. / L.A. Katrenko, I.P. Pistun. 2. vyd., dop. Sumy : Universytetska knyha, 2004. 304s.
10. Kleiberh Yu. Psikhologiya devyantnoho povedeniya. M.: TTs «Sfera», 2003. 160s.
11. Kochetov A., Vertsynskaia N. Rabota s trudnymi detmy. M.: Prosveshchenye, 1986. 160s.
12. Lytvak O. Derzhavnyi vplyv na zlochynnist: kryminologichno-pravove doslidzhennia. K. : Yurinkom Inter, 2000. S. 183.
13. Obratsov V. Bohomolova S. Kryminalysticheskaya psikhologiya. Yzd-vo: Yunyty-Dana. Zakon y pravo, 2002. 448s.
14. Sniherov O. Poperedzhennia umysnykh vbyvstv // Forum prava. 2005. №1. S.70–77 [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2005-1/05soppuv.pdf>
15. Shekhter Kh., Everyt D. Entsiklopediya seryinykh ubyits. M.: Kron. Press, 1998. 341s.
16. Massovoe ubyistvo na voennoi baze Fort – Khud. 29.07.2012. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>
17. Massovoe ubyistvo. 09.03.2012. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: http://translate.google.com.ua/translate?hl=ru&langpair=en%7Cru&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Mass_murder
18. Massovi ubyitsa Charlz Uytmen. 17.04.2012. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: http://ru.wikipedia.org/wiki/Uytmen,_Charlz

РЕФЕРАТ

Пітула О.Є. Кримінально-правова характеристика масових вбивств / О.Є. Пітула // Економіка та управління на транспорті. – К.: НТУ, 2015. – Вип. 2.

Мета роботи – проведення всебічного дослідження проблемних та інших правових питань, які безпосередньо стосуються запобігання даного виду злочину та запровадження кримінальної відповідальності за вчинення масових вбивств.

Проведення всебічного дослідження проблемних та інших правових питань, які безпосередньо стосуються кримінально-правової характеристики масових вбивств, та порівняльний аналіз масового вбивства з подібними видами умисних вбивств дають змогу зрозуміти, що серед усіх видів умисних вбивств, масове вбивство є самим непередбачуваним видом злочину, який на відміну від інших здійснюється за короткий проміжок часу та результатами якого є велика кількість жертв.

Обґрунтовано, що для запобігання масовим вбивствам необхідно всебічно досліджувати особу вбивці та зовнішні фактори впливу на нього.

Обґрунтовано необхідність на законодавчому рівні розглядати дане питання, та проводити попереджувальні заходи з метою запобігання масовим вбивствам.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: МАСОВЕ ВБИВСТВО, МАСОВИЙ ВБИВЦЯ, ПОПЕРЕДЖЕННЯ МАСОВИХ ВБИВСТВ, КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.

ABSTRACT

Pitula O.E. Criminal legal description of the massacres. Economics and management on transport. Kyiv. National Transport University. 2015. Vol. 2.

Purpose – conduct a comprehensive study of the problem and other legal issues that directly relate to this type of crime prevention and criminal responsibility for committing mass murder.

Conduct a comprehensive study of the problem and other legal issues that directly relate to criminal legal characteristics of mass murder, and comparative analysis of mass murder with similar types of homicides let you understand that all kinds of murders, mass murder is the most unpredictable type of offense to Unlike other carried a short

Proved that to prevent massacres must thoroughly investigate the identity of the murderer and external factors influence it.

The necessity for legislative level to consider the issue and to carry out preventive measures to prevent the massacre.

KEY WORDS: MASS MURDER, MASS MURDERER, PREVENTION OF MASS MURDER, CRIMINAL LIABILITY.

РЕФЕРАТ

Питула О.Е. Уголовно-правовая характеристика массовых убийств / О.Е. Питула // Экономика и управление на транспорте. – К.: НТУ, 2015. – Вып. 2.

Цель работы – проведение всестороннего исследования проблемных и других правовых вопросов, которые непосредственно касаются предотвращения данного вида преступления и введение уголовной ответственности за совершение массовых убийств.

Проведение всестороннего исследования проблемных и других правовых вопросов, которые непосредственно касаются уголовно-правовой характеристики массовых убийств, и сравнительный анализ массового убийства с подобными видами умышленных убийств позволяют понять, что среди всех видов умышленных убийств, массовое убийство является самым непредсказуемым видом преступления, который в отличие от других осуществляется за короткий

Обосновано, что для предотвращения массовых убийств необходимо всесторонне исследовать личность убийцы и внешние факторы влияния на него.

Обоснована необходимость на законодательном уровне рассматривать данный вопрос, и проводить предупредительные меры с целью предотвращения массовым убийствам.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: МАССОВОЕ УБИЙСТВО, МАССОВЫЙ УБИЙЦА, ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ МАССОВЫХ УБИЙСТВ, УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ.

АВТОРИ:

Питула О.Е., Національний транспортний університет, асистент кафедри конституційного та адміністративного права: olga2807@bk.ru, тел. +380442802481, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 243.

AUTHOR:

Pitula O.E., National Transport University, assistant lecturer, department of constitutional and administrative law, e-mail: olga2807@bk.ru, тел. +380442802481, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str. 1, of. 243.

АВТОРЫ:

Питула О.Е., Национальный транспортный университет, ассистент кафедры конституционного и административного права, e-mail: olga2807@bk.ru, тел. +380442802481, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 243.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Мережко О.О., доктор юридичних наук, професор, Київський національний лінгвістичний університет, професор кафедри права, Київ, Україна.

Козловський А.А., доктор юридичних наук, професор, Національний транспортний університет, завідувач кафедри конституційного та адміністративного права, Київ, Україна.

REVIEWER:

Merezhko O.O., Ph.D., Doctor of Law, professor, Kyiv National Linguistic University, professor, department of Law, Kyiv, Ukraine.

Kozlovsky A.A., Ph.D., Doctor of Law, professor, National Transport University, head, department of Constitutional and Administrative Law, Kyiv, Ukraine.